

עליון

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון יז | שבת קודש פרשת וארא | כה טבת ה'תשפ"ה

עלה תפילה

לנסוע לנופש למקום שאין מנין

כצאתי את העיר אפרש את כפי (ט, כט).

מהלך קודם אור היום

ע"פ ספר תפילה בציבור בהלכה, מאת הרה"ג ד' שלום צבי גרינפעלד שליט"א

הנה רבים נהגו [ובכללם כמה מבני תורה] לצאת לחופש למקום שאין מנין. ויש לעיין האם זה מותר לכתחילה או אסור לגמרי, או דיש מעלה שלא לילך למקום שאין מנין אבל מדינא מותר.

פסק בשו"ע (סי' צ סעיף יז) 'יש מי שאומר שמכל שכן שלא ישכים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה, אם יכול לבוא למחוז חפצו בעוד היום גדול וישלא יהא צריך ללכת יחיד אחר התפילה', וכתב המשנ"ב דמיירי בהולך לדבר הרשות, ומבואר דבכה"ג שלא יוכל להגיע לשם בעוד היום גדול, מותר לו לבטל תפילה בציבור כדי שלא יצטרך להלך בלילה. וצ"ב מהו ההיתר, דמה מכריחו לילך ולבטל תפילה בציבור.

וכפשוטו היה נראה דבשו"ע הרב שם הוקשה לו כן, ולכן כתב דמיירי בהולך קודם אור היום [שבכגון דא עדיין לא נתחייב ושפיר דמי לבטל תפילה בציבור]. אמנם מדקדוק לשונו נראה דמיירי אף בהולך קודם אור היום, ולא דמיירי 'דוקא' בהולך קודם היום, וא"כ שוב צריך להבין מי מתירו להתבטל מתפילה בציבור.

והנה המג"א כתב וז"ל, וא"ת הא אמרינן בגמ' (ברכות ו, ב) אם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו דהוה ליה לבטוח בשם ה' וי"ל דהתם כשהלך בעירו לאיזה עסקים, אבל יוצא בדרך לא הטריוו כל כך, עכ"ל. וקצת משמע דכל שגמר בדעתו להתעסק בדבר מיוחד, אע"פ שאינו נחוץ ביותר שוב אין עליו חיוב גמור שלא להתבטל מתפילה בציבור. ומשמע מסתימת לשונו שכל שרוצה לילך הותר לו ללכת, ואפילו לצורך טיול.

אמנם בדברי הא"ר (סי' צ אות כ) מבואר להדיא היפך מזה, שהביא המג"א, ואח"כ כתב וז"ל, עוד נ"ל דלא מיקרי רשות אלא כשהלך לטייל כדלקמן ס"ס רמ"ח, אבל לסחורה וכיוצא בו הוא מצוה, עכ"ל.

ומעתה נבא לנידון דידן ביוצא לנופש, ונראה דדבר זה תלוי בג' צדדים הנ"ל. דאי נימא שישוד ההיתר של השו"ע הוא מצד שהולך קודם אור היום, א"כ יוצא להדיא מדברי המחבר דאפילו כשהולך קודם אור היום, אין היתר שלא להתפלל במנין א"כ לא יגיע בעוד היום גדול [וכן מבואר בשו"ע הרב]. ולפ"ז יש לצדד דבהולך לחופש במקום שיכול להגיע בעוד היום גדול, צריך להתפלל מנחה תחילה קודם שיצא. אמנם נראה דבכה"ג מקרי שאין יכול להגיע בעוד היום גדול כיון שרוצה כבר להיות שם 'עכשיו'. ולדעת המג"א, כיון דיסוד ההיתר הוא דבהולך בדרך לא הטריווהו, שוב מבואר מזה דיש היתר בעצם ההליכה דאל"כ הלא יש להורות לו שלא ילך, ולפ"ז מסתבר דהיכא שרוצה להיות במקום שהוא בשביל חופש שבדאי הותר לו לילך. ולדעת הא"ר לכאורה אסור לילך לטיול, ועכ"פ יש עליו טענה שהיה לו לבטוח.

להכניס עצמו למצד של אונס

ע"פ שיעורי חמדה טובה - בירורי הלכה בשאלות המתחדשות בזמנינו מאת הרה"ג ר' חיים דוב הלפרין שליט"א

יש לחקור האם מותר לאדם לנסוע לחופש למקום שאין מנין.

בשו"ע (יו"ד סימן כח) "מי שאין לו עפר לכסות לא ישחט", ולכאורה מבואר שאסור להכניס עצמו למצב של אונס. ובגליון מהרש"א (שם) מקשה שבמרכי (פסחים רמז תתקמד) מבואר שמותר ללבוש בשבת טלית ללא ציצית [אע"פ שלא יוכל להטיל בה ציציות בשבת].

הקהלות יעקב (ב"ב סי' י) מתרץ שחיטה יכול לעשות רק פעם אחת, ולכן אם אין לו עפר עבור כיסוי הדם, עליו להמתין למחר, משא"כ מצות ציצית, מחר היא מצוה אחרת, והיום [כלומר בשבת] אי אפשר לקיים בבגד זה את המצוה, לכן מותר לו ללבוש את הבגד ללא ציצית. והמנחת שלמה (תניינא סימן מג אות ג) מבאר שאצל טלית "לבישת הבגד" היא רק גרמא לחובת הגברא בחיוב הטלת הציצית, אבל אין איסור בלבישת בגד ללא ציצית, משא"כ במצות כיסוי הדם התורה הקפידה שהדם יהיה מכוסה, ונמצא שעושה נגד רצון ה'. ולפ"ז בענין תפילה בציבור לכאורה יהיה אסור להכניס עצמו לאונס.

עוד יש לדון האם מותר להפקיע את עצמו מהמצוה לפני זמן החיוב. דבגמ' קידושין (לב, ב) איתא לענין חיוב קימה בפני זקן, שאסור להעצים עיניו לפני שמתחייב לקום לפניו, ובכך פוטר עצמו מקימה, מצד שלא ראה את הזקן. וא"כ מבואר שאסור לאדם לגרום שלא יחול עליו חיוב, אך מצד שני בגמ' בגיטין (פא, א) איתא, שדורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיות כדי לפוטרו מו המעשר. ולא מוזכר שיש בזה איסור, אלא שאינו מדרך המוסר. ובספר מושב זקנים עה"ת (מבעלי התוס') עה"פ "מפני שיבה תקום" מתרץ בשם ר"י, שבכל התורה אכן מותר להערים, חוץ במצות קימה מפני זקן, משום כבוד התורה, עכ"ד. ולפ"ז בנידון תפילה בציבור יהא מותר.

ונעתיק מדברי הפוסקים בזה. בשו"ת יד אליהו (סימן ו) כותב: "והוא מעשה בכל יום שהולכים לטייל כמה פרסאות, ומבטל מלהתפלל במנין וכו' ואין פוצה בזה לאסור". ומפרש הטעם מפני שנוסע בשעת היתר קודם שחל עליו זמן החיוב, ואי"כ ממילא בא הפטור ולא עושה שום עבירה אז. אולם בשבט הלוי (ח"ו סי' כא אות ג) כתב שפשוט בעיניו דאם נוסעים רק לתענוג בעלמא דאיסור קעבדי, שאסור להכניס עצמו למצב שאח"כ ידחה האיסור או שיפטר מן המצוה. וכעין זה מובא מהגרש"א (הליכות שלמה הל' תפילה פ"ה סעיף ד): "דאין ראוי לנסוע למקום שאין שם עשרה מתפללים, אלא אם כן נוסע לצרכי בריאות פרנסה או מצוה, כדי שלא יתבטל מתפלה בציבור". ועיין אורח ישראל (סימן כ אות כז) שנוקט שאין איסור ללכת למקום שאין מנין, וכ"כ במשנה הלכות (ח"ג סי' לז).

ה"ר מנשה קליין זצ"ל עם רבו הדברי יציב זצ"ל

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו וערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א		ערב שבת	
יום השבת	ליל שבת	ערב שבת	ט' שעות (להתחלת עבודה)
5:07	שקיעת החמה	2:37	שקיעת החמה (גרין להחמיר ב' דקות)
8:58/9:40	5:06	3:02	זמן ג' כוכבים (לקריש לפני השערה)
6:20	ע"ב דקות	4:48	מזל מאדים (למאן דחש ליה)
10:02/10:30	5:46	6:09-7:09	חצות (סעודת שבת להבי"ח)
6:32	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	12:09	12:09

מולד חודש שבט: יום רביעי 6:17 בבוקר ו-17 חלקים. די מולד וועט זיין: מיטוואך אינדערפרי, זיבעצן מינוט און זיבעצן חלקים נאך זעקס.

קול עלה

מנעלים מיוחדים לשבת

בענין הנידון (גליון שמות) האם יש על מנעלים דין 'מלבוש', והאם יש חיוב ללבוש מנעלים מיוחדים לשבת. ראיתי ראייה מעניינת מהגרא"ל שטיינמן זצ"ל (אילת השחר שבת קיג, ב), שהגמרא ב"ב (נח, א) מחלק בין מיטת תלמיד חכם למיטת עם הארץ, שמיטה של ת"ח אין תחתיה אלא סנדליו בימות החמה ומנעליו בימות הגשמים, ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס. ומבואר שלא היו להם מנעלים מיוחדים לשבת.

[הערת המערכת: ראייה זו ועוד הרבה ראיות הובאו בספר קנין הלכות להרה"ר אריה צבי ליבוביץ שליט"א, והבאנו רק חלק הדברים מחמת קוצר הידיעה. ועיין גם בספרו הקונה עולמו (חלק ג פרק ד) שמאריך עוד בזה.]

בברכה, **אילון רובינא**

בענין ייחוד נעלים לכבוד שבת, עיין ספר מקדשי השם (מייזלש, הערות דברי צבי הערה א על ס"ב) שביאר סדרת המקילים שלא לייחוד נעלים לשבת, מפני שעיקר לבישת בגדים היא לכבוד, ולכן בשבת דכתב "וכבדתו" (ישעיהו נח, יג) צריך בגדים מכובדים. אבל תכלית הנעלים היא רק שלא יזיקו, ולא לכבוד, ועל כן אין צורך לייחוד נעלים לכבוד שבת. וע"ש עוד באריכות. והוסיף שיש לומר שע"י שינוי הצבע, שצובעים אותו בערב שבת, הרי הוא כמעט חדש [כעין פרעה שביה' מלך חדש' בשביל שנתחדשו גזירותיו].

אברהם אלמנה פיקמא

במה שהאריכו אם נעלים חשובים 'בגד' או לא, וכתבו נפק"מ אם יש ענין ללבוש נעלים מיוחדות לכבוד שבת. יש לציין לדברי מהר"ל מגור אריה בפרשת עקב (דברים ח, ד) שמדייק בפסוק "שמלתך לא בלתה וגו' ורגלך לא בצקה" שיש חילוק יסודי בין מלבוש ונעלים. וזה לשונו: "המלבושים הם לכבוד האדם, כמו ר' יוחנן קרי למאניה מכבדותיה וכו' ומנעלים אינם מלבושי כבוד, אבל הם מלבושי גנאי לאדם, שהרי בכל מקום קדושה אסור לילך במנעלים". וממילא אפילו אם יש לנעלים שם 'בגד', עדיין אינו מוכח שיש ענין לשנותם לכבוד שבת.

בכבוד, **אילון רובינא רבבן אטלוויטל**

מעלת היופי

בענין מעלת היופי (גליון יוחי) ראוי לציין לדברי רבינו יונה (משלי יא, כב), זה לשונו: "נזם זהב באף

חזיר אשה יפה וסרת טעם" - הודיענו המקרא הזה, כי כאשר העדיים טפלה לגופים, כן הגוף טפל לנפש החכמה, וכאשר לא יתיפה הגוף המשוקץ - בעדיים, כן לא תתיפה נעדרת השכל ביופי הגוף. ואמר אשה יפה, מפני שיבחנו בני אדם היופי מן הנשים, על כן הודיע כי אשה סרת טעם לא תתיפה ביופי המראה והתואר, כאשר לא יתיפה גוף החזיר בנזם זהב, כי כשהעיקר גרוע ופחות, לא יתעלה בטפלה.

אלא חיובק

הרה"ר אריה צבי ליבוביץ שליט"א מח"ס קנין הלכה עם הגר"ר ישראל ריימאן שליט"א

ראיתי בגליון שיצא לאור לשבת ח"י טבת שבו חל היומא דהילולא של ק"ז בעל בני יששכר זי"ע, אודות מעלת היופי, על כן אביא כאן בקיצור דברי בעל הילולא זי"ע בענין זה (דרך פקודך - מצוה א):

הנה יקשה לך ידיד הנעים פשוט דברי תורתנו ממעשה דיעקב אבינו עם רחל נראה שהידר אחר היופי, דהרי מבואר ד"עניני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר וכו' ויאהב יעקב את רחל" וכו'. ע"כ נ"ל הקטן, דודאי בכל המצות שבתורה מצוה להדר אחר הידור מצוה ביופי כל מה דאפשר, זה אלי ואנוהו, סוכה נאה לולב נאה, והנה בודאי לא נשתנית המצוה הלזו כי גם האשה חפץ של מצוה ומהראוי להדר אחר יופי המצוה כל מה דאפשר, רק להיות דבמצוה הזאת כרוך היצ"ר אחר החטא של אדה"ר, ולתאווה חומרית יבקש האדם בהיתר ובאיסור הנה מהראוי עפ"י התורה להיות עוצם עיניו מראות ולא יפנה אל הגלגולים, אבל אבהו דעלמא הן המה שהיו תיקונו של אדה"ר וביטלו היצ"ר מגופם, והיה ענין המצוה הזאת מבלי בושה כתפילין וציצית ואתרוג דלא יתבייש האדם לבקש יופי המצוה כל כל מה דאפשר וכו', וע"כ.ל. ועי"ש דברים נפלאים.

והנה בספרו דברים נחמדים (חידושים ד"ה חידוש דין בגמרא שבת קלג) חידש רבינו, שבמצוות שיש ג"כ

הנאת הגוף אין דין להדר המצוה, כי לא ניכר ההידור שעושה בשביל המצוה רק בשביל תאוות הגוף, וסיים: "וידוקדק לפי"ז בפסוק זה אלי ואנוהו כשניכר המעשה שהיא בשביל אלי - אז - ואנוהו, משא"כ כשיש בזה הנאת הגוף ג"כ. ממילא לפי"ז הוא הדין שארי המצות שיש בהן הנאת הגוף כגון לישא אשה לקיים מצות פ"ו, וכגון מצות ארבע כוסות וכיוצא באינך מצות, והוא אצלי לחידוש דין, וצ"ע בהרבה מקומות בתורה, עכ"ל.

וי"ל שמפני זה דיין רבינו בלשונו, דרק אצל האבות שביטלו היצ"ר מגופם, והיה ענין המצוה הזאת בלא תערובת טוב ורע, אזי היה שייך אצלם הידור מצוה גם במצות פו"ר, ועל כן הם בקשו את יופי המצוה הזו בכל מה דאפשר.

בידידות, **יוסף אלון רובינא**

ייש"כ להרב אברהם שמעון פריינד שליט"א על מה שאסף וביאר ענין מעלת היופי במבט רחוני. בנוגע למה שהביא בשם קול אליהו ואם לבינה, שהיופי הוא שבח רק יחד עם יראת שמים, יש לציין שכבר קדמם רבינו בחיי (פתיחה לזאת הברכה) וז"ל, לפי שהאשה אינה ראויה להתהלל בחן או ביופי רק כשהיא יראת השם יתברך, והוא שאמר 'שקר חחן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל', עכ"ל. ובדרך זו כתבו גם מהר"ם ש"ף (כתובות יז, א ד"ה כלה), החיד"א (נחל קדומים חיי שרה אות ג), פלא יועץ (ערך יופי), עבודת ישראל (ויצא ד"ה ורחל), מצודת דוד (משלי פרק לא), וכתב סופר (נח ד"ה אבי מלכה).

בהוקרה, **אברהם יצחק אילן רובינא, האלטימור**

בענין מה שהביא הרב אברהם שמעון פריינד שליט"א על היחס ליופי. אציין שבספר אמרי יציב - שיעורי הרה"ק מקלויזענבורג זצ"ל לנשי ובנות ישראל, פירש (מאמר ב) את הפסוק "שקר חחן" בדרך דומה לספר אם לבינה וקול אליהו. והוסיף, שבת ישראל ההולכת בדרכי התורה חס לה מלהלבש בשמלות מגונות ומלוכלכות, דנמצא שם שמים מתחלל על ידה. ושעל פי דין הגמרא חייב אדם לקנות תכשיטים לאשתו (כתובות סה, א ועוד). והביא, שסיפרה לו אמו מימי היותה אצל הרה"ק רבי משה מרחבדוב זצ"ל, שהיה מקפיד שאשתו ובנותיו וכלותיו יענדו תכשיטים בכל יום, ומדי יום היו בנותיו הפנויות חייבות לעמוד בפניו על מנת שיבדוק אותן האם שערותיהן מסודרות בדרכי הצניעות.

יחזקאל ראטה המשך בעמוד 5

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדמם (אויברלנד)

מנהגי שבת מברכים

יהי רצון: נתפשט המנהג שאומרים קודם ברכת החודש התפילה "יהי רצון וכו' שתחדש עלינו את החודש הזה וכו'", והיא תפילת רב בברכות (זי, א), יש אומרים 'זכות תפילת רב' או 'זכות תפילת רבים', אבל העיקר שלא לאמרו (ערוה"ש סימן תיז סעיף ט, לוח ההלכות והמנהגים בשם לוח אר"י). יש מדלגין בפעם הראשונה 'ייראת שמים' אלא אומרים 'חיים שיש בהם יראת חטא', ולבסוף אומרים "אהבת תורה ויראת שמים".

עמידה: עומדים בשעת ברכת החודש דוגמת קידוש החודש (מג"א סימן תיז), וב"לאה עומדים כשאוזנים בס"ת (ראה שו"ת אגרות משה חלק א סימן קמב). ונהוג עלמא לעמוד כבר מהייה רצון [אף במקום שאין לוקחים הס"ת משעת אמירת יהיה רצון].

מולד: אחר כך נוהגים להכריז זמן המולד (שער אפרים שער י סעיף לז, מקור חיים) [והוא ע"פ שעון ירושלים].

מי טעשה: הש"ץ תופס הס"ת באמירת מי טעשה (שער אפרים שם סעיף לו), ובישיבות המנהג שתופס התורה רק כשאומר ר"ח פלוני (נוהג בחכמה), וכן משמע בשו"ת אגרות משה (אור"ח שם), יש משמטיין תיבת 'בקרוב' (באר היטב ס"ק א בשם מנהגים) כדי להיות כ"א תיבות, אבל המנהג שאומרים בקרוב (סידור יעב"ץ, לוח ההלכות ומנהגים).

ר"ח שבת יהיה ביום חמישי הבא עלינו וכו'. יש מדייקים שאומרים "ראש חודש יהיה ביום חמישי הבא", ומפסיקים, ואחר כך ממשיכים "עלינו ועל כל ישראל לטובה", אבל המנהג שאומרים "הבא עלינו יחד. מנהג ק"ק אשכנזים פפד"מ שרק הש"ץ מכריז ראש חודש פלוני וכו' (ש"צ הנאמן) וכן הוא בשערי אפרים (שם). אבל נתפשט

המנהג שהכל אומרים אותו (לוח ההלכות ומנהגים בשם יסושה"ש שער העלוין וכף החיים ס"ק ט).

שָׁבֵט: העולם אומרים שָׁבֵט הב' בפתח. אמנם בפסוק (זכריה א, ז) כתוב שָׁבֵט הב' בקמץ. וכן בערוך השלחן (אבה"ע סימן ככו סעיף ט) בקריאת גט הבאי שהנחון לקרות כפי הנקודות, ושם כתב 'שבט הבית בקמץ'.

יחדשהו: נוסח אשכנז הוא רק לחיים ולשלום, לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה. ולנוסח ספרד וכן נתפשט המנהג בארץ ישראל להוסיף "בברכות כנגד י"ב חדשים. באר"י יש שאין אומרים גשמים בעתם רק בימות החורף. ויזהר כשמנגנים שלא להפסיק בין סוף התחינה לאמירת אמן.

כ"ח טבת: יום טוב במגילת תענית, שבו ישבו סנהדרין על המשפטים ונסתלקו הצדוקים.

בדברי הגר"י קמנצקי בענין יונק מן הנכרית

הרב דוד שלמה אנגלנדר, לונדון

ראיתי מה שדנו (גליון שמות) הרב אריה ליב לופיאנסקי והרב יעקב טריבץ בדברי הגר"י קמנצקי, בענין פה שעתיד לדבר עם השכינה. ותיתי לי שהייתי בר מזלית דהרב טריבץ בענין זה, שראיית הגר"א ממהה היא ממה שהוצרך לנס כדי למנוע מלינק מנכרית, ומוכח שהיניקה מנכרית מולידה טבע רע. והוספתי על זה, שענין

מניעת הנקה מנכרית הוא כדי שלא לטמטם לבו, אך האחריות שלא לטמטם לבו היא על מי שחייב ללמדו תורה, שטמטום הלב מקלקל ענין קנין התורה. ולכן בשאר כל אדם שמוטל על אביו ללמדו תורה, על אביו למנוע מטמטום הלב, משא"כ משה רבינו ע"ה שהקב"ה בעצמו לימדו תורה, היה הקב"ה בעצמו מונעו מלינק עם הנכרית, והיינו על ידי נס.

וזהו הביאור הפשוט בדברי הגמרא בסוטה (יב, ב) מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות כולן ולא ינק, אמר [פירוש אמר הקב"ה, ע"ש בגליון בשם ע"י] פה שעתיד לדבר עם השכינה יונק דבר טמא, והיינו דכתיב "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים" (ישעיהו כח, ט) - למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים, ע"כ.

הרב יעקב שמואלאוויטץ

בענין מה שנידון בעלה ספר (גליון שמות) בדברי הגר"י קמנצקי. כשלמדתי בדעטרויט שמעתי שדברים אלו נשא הגר"י קמנצקי זצ"ל אל המחנכים שהשתתפו ב"קונבנשין" של ארגון תורה ומסורה. וכשמע הגר"ל באקשט זצ"ל הדברים הללו, תמה ואמר, מה השאלה של הגר"י וזכי כל אחד ואחד עתיד לדבר עם השכינה - הלא כל אחד ואחד מתפלל אל ה', וכן כולנו לומדים תורה, וכל זה בכלל "פה שעתיד לדבר עם השכינה".

הרב נחום הירשבער

ראיתי דברי האמת ליעקב בענין יונק מן הנכרית. מעולם תמהתי על קושייתו. הרי כתיב ביואל (ג, א) "והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר וניבאו בניכם ובנותיכם", ופסוק זה מדבר שכן יהיה בבוא משיח צדקנו במהרה בימינו (כן כתב החפץ חיים בספרו צפית לישועה פרק ב, וכן כתב הקדושת לוי פרשת בהעלותך). וא"כ כל בן ובת עתידים לדבר עם השכינה. ואף שבגמרא בסוטה (יב, ב) נאמר "פה

שעתיד לדבר עם השכינה", לכאורה לאו דוקא משה שנאמר בו "פה אל פה אדבר בו" (במדבר יב, ח), אלא כל נביא יכול לדבר עם השכינה. ועוד, בגמרא שם יליף ליה מדכתיב (ישעיהו כח, ט) - הפטרה לפרשת שמות) "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", והרי פסוק זה רצה לומר שהקב"ה ילמד אותנו תורה, ולא שאנו מדברים אל השכינה. ולפי זה פשוט שעל כל אחד נאמר 'פה שעתיד לדבר עם השכינה' וצ"ע ג. ועי' גם בספר שער אלחנן שהרבה להקשות על ביאורו של האמת ליעקב.

הרב שלמה יהודה מאיראוויטץ

אשר העיר הרב ארי' ליב לופיאנסקי על דברי רבינו האמת ליעקב צוק"ל, אם כי במושכל ראשון נראה שהערתו נכונה, אבל ודאי דעת שפתי רבינו ברור מללו, ואחרי העיון יש ליישב, דבאמת תרתי למד הרשב"א ממאי דמשה רבינו לא ינק, חדא שיניקה מנכרית מותרת מעיקר הדין, ועוד שמדת חסידות להיזהר בזה למנוע טמטום הלב. ולא חידש הרשב"א ענין טמטום הלב מעצמו, ובחידושי ליבמות (קיד, א) מפורש שכך הוא, וע"ע בלשון הריטב"א שם. ואותה מדה של טמטום שיש לפגום פה שעתיד לדבר עם השכינה, כך הוא לכל איש מישראל, ובזה שפיר מיושבת תמימת המהר"ץ חיות.

ואם תתקש שבדברי הרשב"א המובאים בר"ן אין מבוארת הראיה ממה לגבי החומרא, אשיב שלכך ביסס רבינו את דבריו על דברי הגר"א, דכאשר תדקדק היטב

הגר"ל באקשט זצ"ל בעעירותו

בכל תיבה שכתב הגר"א תחזה כדרך שהבין רבינו, כי בתחילת דבריו פתח בהבאת מקורות שיותר מעיקר הדין [ושם לא הביא ראיה ממש], שוב הביא דעת הר"ח לאיסורא, ואח"כ הביא דברי הרשב"א דמדת חסידות להחמיר. וע"ש היטב שדקדק בלשונו להביא רק חלק זה ולא את מה שפסק הרשב"א דעצם הדבר מותר. ובודאי משמע שמה שהביא הגר"א אח"כ את המדרש היינו לבסס את החומרא ולא את עיקר ההיתר [אף כי בטח מוכח מהמדרש גם עצם ההיתר וכנ"ל]. ועוד, כי על זה סיים הגר"א "וז"ש ומ"מ כו' דחלב כו'", היינו דמדברי הרשב"א - אשר מקורו מהמדרש, הוא דכתב הרמ"א שיש להחמיר.

ומה שהביא הגר"א ממדרש ולא מש"ס סוטה לק"מ, שהרי נקט דברי הרשב"א שהוא הביא להיות מקור גם לעיקר ההיתר [דזה אינו מפורש כ"כ בבלי]. ובאמת הגר"א (שם) מצייין לעוד מקור על ענין הטמטום ע"י תוס' ע"ז י: ד"ה א"ל כו', אבל הרשב"א לא הביא אלא את המקור ממה רבינו. ודע דעצם הבנת רבינו בדברי הגר"א נקט ג"כ הגר"א מ שך צוק"ל, אלא שאת הקושיא היכי ילפי' ממה לכל איש ישראל תירץ באופ"א כידוע, ותל"מ.

continued from page 4 The *passuk* uses the word *וישב* twice, the first time in connection with Midian, and the second time in connection with the *be'er* (well). According to a variant reading of Rashi, the meaning of the first *וישב* is to *settle* (in Midian), while the second *וישב* means literally to *sit* (near the well). Perhaps the first *וישב* means that Moshe settled in Midian for an extended period of time, while the second *וישב* refers to the fact that he spent his time herding animals near the well.

According to this reading, it would seem that Moshe's interaction with the daughters of Yisro took place only many years after he arrived in Midian.

The Worst of Times Are the Best of Times In any event, it is clear that Moshe Rabbeinu spent most of his life either as an unknown fugitive running from place to place, or as an anonymous shepherd in hiding in Midian.

Being a fugitive for 68 years — most of Moshe Rabbeinu's life — was what made Moshe great. Moshe used his years of *galus* to

purify himself until he reached the level of an angel. In almost seven decades of fleeing for his life while enduring persecution and subjugation, he reached the most profound level of humility: "*v'ha'ish Moshe anav me'od*." Precisely this suffering allowed him to become the greatest *navi*, with no ego and no personal needs. Now he could be entrusted with redeeming Bnei Yisrael and faithfully transmitting the Torah, without any personal bias.

The Chasam Sofer offers a hint to the breakdown of the first 80 years of Moshe Rabbeinu's life with a *passuk* from *Mishlei* (9:11), *כי בי ירבו ימיו ויסיפו לך שנות חיים*. The *gematria* of *בי* is 12, a reference to the first 12 years of Moshe's life, and the *gematria* of *חיים*, life, is 68, a reference to his 68 years as a fugitive. Those years were his "life" and the key to his greatness.

As Moshe Rabbeinu declared (*Tehillim* 90:10), although man lives to the age of 70 or even 80, "*the best of the years is trouble and grief, for swiftly cut down, we fly off*." But it is precisely those years of trouble and grief that offer a person the opportunity to become great.

time that Bnei Yisrael suffered under the Mitzrim. Chazal add that it only *appeared* to be a long time, because time passes slowly when one is suffering.

What happened during those missing 68 years?

Life on the Run The controversial chronicle, *Divrei Hayamim L'Moshe Rabbeinu*, fills in the events of these missing years. Moshe fled to Cush, and after a fantastic series of events, was appointed king there. While in Cush, Moshe officially (but not in fact) “married” a Cushite princess.

Rashbam, although dismissive of this chronicle regarding its claim that Moshe had a stutter (see Rashbam *Shemos* 4:11 and my letter in *Alim Beshalach* 5784), embraces its account regarding Moshe’s marriage to the Cushite princess (see Rashbam, *Bamidbar* 12:1). But notwithstanding the fact that many Rishonim, including Yalkut Shimoni and Sefer Ha’Aruch (ערך אהרן), cite this chronicle, Ibn Ezra (*Shemos* 2:22) exhorts us not to believe a word of it (see Rabbi Roth’s article in *Alim Shemos* 5784).

Ramban offers a more conventional account of those “missing years.” He suggests that before arriving in Midian, Moshe spent his best years as a fugitive from Pharaoh. As a wanted man, Moshe did not dare settle for too long in any one place but was constantly on the run, hiding under an assumed identity.

In describing Moshe’s initial arrival in Midian, the Torah says (*Shemos* 2:15) ויברח משה מפני פרעה, *And Moshe fled from Pharaoh’s presence and settled in the land of Midian, and he sat down by the well.* Ramban points out that the Torah could simply have stated, ויברח — *And Moshe fled from Pharaoh’s presence and went to the land of Midian.*

By specifically using the term וישב, the Torah is implying that Moshe did not dare settle anywhere else until then. Only when he finally came to Midian did he settle down, build a family, and then return to Mitzrayim.

Settling and Working According to Ramban, the “missing years” are accounted for during the time Moshe spent as a fugitive *before* coming to Midian. These years are not explicitly mentioned in the Torah; they are simply alluded to by stating specifically that Moshe “settled” in Midian, implying that he did not settle anywhere else until then.

In a previous article (*Parshas Vayeitzei* 5785) I made the audacious suggestion that וישב can sometimes refer to herding. Accordingly, we can adopt the Ramban’s general approach to Moshe’s history, but with a slight twist. *continued on page 3*

וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרֵם אֶל פְּרַעֲהוּ. (שְׁמוֹת ז, יז)
וְהַזְכִּיר שְׁנֵי חִיָּהּ עַד הַיּוֹם הוּא הַלְפָסִיק בֵּין יְמֵי חִיּוֹתָיו כִּי עַד הֵנָּה הָיוּ כְּשִׁלְמִים שְׁבָאנִשִּׁים וּמֵאָחַ וְאֵילָךְ הָיוּ אֱלֹהִים. (עֵקֶדֶת יִצְחָק)
יְמֵי שְׁנֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֶת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַבָּם עֹמֵל וְאוֹן כִּי גַז חֵישׁ וְנִעְפָּה. (תְּהִלִּים צ"י)
וְהֵלֵא מֹשֶׁה חַיָּה מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְאִךָ הוּא יֹאמֵר שִׁבְעִים שָׁנָה... אוֹלַי זֶה עָשָׂה זֹאת הַתְּפִלָּה לְפָנָי הַתְּנַבְּאוֹ שֶׁהָיָה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְיָדִיו כְּבָדִים. (אֲבֵן עֶזְרָא תְּהִלִּים שֵׁם)

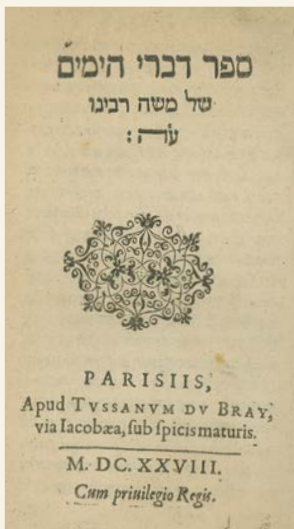
Late Start Sforno points out that Moshe became מושיען של ישראל already an octogenarian, old by the standards even of his generation. As Moshe Rabbeinu himself proclaimed (*Tehillim* 90:10), *The days of our years are but 70 years, and if in great strength, 80 years.*

By this time Moshe was a Godly man (*Akeidas Yitzchak*). However, not much information is given in the Chumash to explain his steep spiritual ascent. What catapulted Moshe to such unprecedented heights?

The Torah tells us about the marriage of Moshe’s parents, and that following his birth, Yocheved hid him for three months; that he was subsequently taken by Bisya, the daughter of Pharaoh, who named him and raised him in her father’s palace. At a very young age, Moshe ventured out of the palace and took an interest in the plight of his brethren. He heroically killed a Mitzri, and was forced to flee to Midian. There he performed another heroic act: saving the daughter of Yisro from the other shepherds. He then married Yisro’s daughter, had two children, and returned to Mitzrayim to be the redeemer of Bnei Yisrael. This thin biographical sketch does little to shed light on the making of the greatest *navi*.

The Missing Years Moshe was 12 years old when he killed the Mitzri (Ramban) and 80 when he returned to Mitzrayim; the 68 years in between are unaccounted for. From the simple reading of the *pesukim*, these seemingly consecutive events, from Moshe fleeing Mitzrayim until his return to redeem Bnei Yisrael, took place in rapid succession.

Admittedly, the *passuk* states *And it happened when a long time has passed that the king of Mitzrayim died.* Rashbam, among other *meforshim*, says that “a long time” refers to the period from when Moshe killed the Mitzri until he turned 80. However, many Rishonim (Mahari Kara, Rabbeinu Avraham ben HaRambam, Ramban, and more) say that it refers to the extended period of

הרב דניאל יעקב גלאטשטיין / הרב ישראל יעקב פאר זצ"ל / הרב שלום צבי גרינפעלד / הרב חיים דוב הלפרין / הרב יעקב געזונדהייט זצ"ל / הרב גר"ר ברוך בער לייבאוויץ זצ"ל / הרב מרדכי שמואל ינתן בערקאוויטש ז"ל / הרב חיים מאיר בערקאוויטש

הרב משה ברוך קופמאן, מכון עלה זית

בתגובה לרבים השואלים על מאמרי מגליון פרשת ויחי Kiddush and Coffee, תחילה אקדים שפשוט שאין מטרת מאמר קצר בגליון לבאר כל פרט להלכה בהלכות בשר וחלב והלכות ברכות, אלא רק לעורר לב המעיינים בענייני דיומא - תענית " בטבת שחל בערב שבת, והכל בגדר ישמע חכם ויחכם עוד ויוסיף לקח. ומתוך כך אבוא להשיב על איזה פרטים ששאלוני:

(א) כתבתי שם "שיש סוברים" שמספיק להמתין חצי שעה בין חלב לבשר, והוספתי על זה שבפרט אחר שתיית קפה עם חלב יש מקום לשיטה זו. ויש שתמחו על דבריי, כי מפורש יוצא מפי כהן גדול רבינו הש"ך שרק אחר המתנת שעה בין חלב לבשר אין צריך קינוח והדחה, אבל בחצי שעה אין להקל. וכל ענין חצי שעה לחומרא נאמר כלפי הזוהר, כלומר אע"פ שכבר עשה קינוח והדחה אעפ"כ צריך שעה או חצי שעה, משא"כ קינוח והדחה שהוא מעיקר הדין אין להקל בחצי שעה.

והנה בכונה כתבתי שזו דעה יחידה [כמבואר בלשוני בלשון: [There is an opinion], אבל היתה לי עוד כוונה בזה, שאפשר שיבוא לידי משול אם יתחיל לאכול כדי לקנח ולהדיח, כיון שהוא שותה חלב באמצע סעודת בשר. ואם ידקדק לקנח פיו במאכלים על השלחן ובפרט בפת, אולי הפת נעשית חלבית ונכנס בשאלות יותר חמורות.

אבל כאן יש עוד צירוף גדול ורמזתי עליו במאמרי בקיצור, והוא דברי הרש"ש בחולין (קג, ב) שדייק במשנה דדוקא באכל גבינה בעינן קינוח והדחה, משום שהגבינה דרכה להתדבק בחניכיים ובין השיניים ואינה יוצאת ע"י הדחה לחודה, אבל בשתה חלב סגי בהדחה לחודה, והובא להלכה בדרכי תשובה (ס"ק לא). [אלא שהרש"ש רוצה לדייק להקל בהכאי גוונא גם לענין העלאה על השלחן, אבל בזה לא קיי"ל כוותיה, ואף הוא לא כתב חידוש זה רק על דרך 'לולי דמסתפינא']. וכל שכן בקפה שרובו מים ורק מעט חלב מעורב בו, שאין בו חשש כ"כ להצריך קינוח.

ומה שמביאים שהרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הכ"ו) כתב שגם אחר חלב צריך קינוח, יתכן כוונתו על מאכל חלב ולא על השותה חלב, ודקדק בלשונו **אכל** גבינה או חלב [והעירוני עוד דיוק ברמב"ם, שאצל קינוח השמיט חלב, וכתב רק "ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר"]. עכ"פ כשהמתין חצי שעה, הסומך על זה יש לו היתר יותר מרווח. אלא שעדיין צריך לעשות הדחה שזהו מעיקר הדין.

ועל מה שהעירו שהאומר שחצי שעה מספיק בין חלב לבשר הוא טועה ואין לו שום מקור, הנה מביאים מספר לבושי עז (סימן פט סעיף ב תמצית הדינים אות יד) שנהוג עלמא להמתין חצי שעה ואז א"צ קינוח והדחה. אבל אי משום הא,

המעייין בדברי הלבושי עז בפנים, יראה שהוא קאי על חלב לבשר עוף דוקא, ודברי תמצית הדינים אינם מבוררים כל הצורך, שמשמע המנהג בכל ענין. עוד ראיתי הובא בשם שו"ת ברכות שמים (יו"ד סימן כב) שמספיק בחצי שעה שלא להצריך קינוח והדחה, וע"כ לא נהגו לקנח ולהדיח דרך כלל. ויש לציין שפעמים 'שעה' אין הכוונה שעה של ששים דקות בדווקא, ראה בש"ך בהלכות אבילות (יו"ד סימן שצט ס"ק א) ועוד מקומות, והובא בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קצט). [הערת המערכת: עיי' בעלים וירא תשפ"ה מה שהבאנו מספר מטה ראובן]

(ב) ולגבי מה שהעיר הרב אליעזר מרדכי הכהן גוטוויטרה (קול עלה פרשת שמות) למה לא כתבתי נטילת ידים. ושאלת חכם חצי תשובה שיש יסוד לדבריי ע"פ הערוך השלחן. אבל יותר מזה מצינו מקילין [הפ"ח ע"ד] באוכל במזלג או במגריפה (ראה דרכי תשובה ס"ק כג הדיעות בזה), וכ"ש קפה שאי אפשר לשתות ביד אלא בכלי, אולי גם המחמירים במגריפה יודו בזה.

(ג) עוד העירוני, שיתכן להמחמירים כדברי הזהר שלא לאכול בשר וחלב בסעודה אחת, א"כ גם אחר קידוש אין לשתות קפה חלבי, כיון שהקידוש שייך לסעודה. [ולפי דבריהם גם בליל הסדר לא שייך לשתות קפה חלבי מחמת זה, כיון שכבר קידש]. והבנתי מדבריהם כי יסוד הזוהר בסעודתא חדא היינו 'במעמד אחד', וא"כ ע"י הקידוש הוי כהתחלת הסעודה. אכן, נראה לענ"ד שכל הזוהר הוא חומרא וראינו שהפוסקים לא חששו לדברי הזוהר, וא"כ הבו דלא לוסף עוד חומרא לענין קידוש, וכן הסכימו עמי מורי הוראה שליט"א.

(ד) ועתה אוסיף כמה דברים שהשמטתי או צרתי בנידון זה בהלכות ברכות מאפס מקום, עכ"פ למען הבהרת הדברים: (1) מחמת כל הדיונים בדין יין פוטר משקה, האם יפטר ברכה ראשונה על הקפה, על כן העצה הפשוטה היא לברך שהכל על דבר אחר כמו סוכריה. (2) אפילו כשהיין פוטר המשקה, יש עוד שאלה בברכה אחרונה [בורא נפשות] על הקפה. כי יין הוא חלק מן הסעודה ונפטר בברכת המזון, אבל הקפה לא שייך לסעודה. וגם אין לו עצה לשתות עוד קפה בתוך הסעודה כדי שברכת המזון יפטרנו (ראה שו"ע סימן קעו), כיון שהוא אוכל סעודה בשרית. (3) ובכלל צריך זהירות בשתיית קפה לשתות רביעית בתוך שיעור כדי שתיית רביעית מחמת ספק ברכה (ראה משנה ברורה סימן רי). ואפילו השותה קפה תיכף אחר המוציא, לא פשיטא שלא יברך ברכה אחרונה, כיון שאינו בא מחמת הסעודה הבשרית. כמוכן, שתיית קפה פרווה עולה על כולם, ובזה זה וזה מתקיים בידו.

(ה) ולגבי ליל הסדר שהעיר עלי הרב אליעזר מרדכי הכהן מהביאור הלכה, שיש מקילין לשתות עד התחלת ההגדה ויש מקילין עד ברכת אשר גאלנו. באמת דקדקתי לכתוב מטעם זה Interrupting the Haggadah וכוונתי לאפוקי שתייה לפני ההגדה שמותרת. וגם על זה כתבתי may be an issue והיתה כוונתי שיש מקילין אפילו באמצע ההגדה.

ע"פ ספר עולמו של סבא - הגהות משי"ב דברים על ספר עולמו של אבא סיפורי זכרונות מרתקים שנשמעו מפי הגאון רבי אשר אנשיל מילר זצ"ל, על גדולי תורה והקהילות הקדושות שהתקיימו באוסטרו-הונגריה מאת הרב מרדכי שמואל יונתן בערקאוויטש ז"ל נערך ע"י נכדו הרב חיים מאיר בערקאוויטש שליט"א

תלמיד חכם במשך השנה, מי שקדם לבוא לבית הכנסת זכה במקום ישיבה, ועם הארץ והבחורים הזריזים קדמו, לכן הם כבשו כמעט את כל בית הכנסת. פעם בתום התפלה, פרצה שערורי' בין מספר בעלי בתים ובין כמה בחורים על רקע זה. במיוחד יצא מכליו סגן יו"ר הקהלה שהתנפל על בחור אחד בשם טויבער על שתפס את מקומו. בסיום המריבה אמר לו הבחור: הלא אדוני יודע כי המקומות בבית הכנסת הם הפקר במשך כל השנה, וזכותי לשבת במקום שאני רוצה, ואדוני כנראה מתנפל עלי רק מסיבה אחת, כי בווערת בו השנאה של עם הארץ לת"ח... יאמין לי אדוני ששנאתו היא שנאת חינוך, כי מזה מספר חודשים לא היתה בידי גמרא...

ע"פ הגהות משי"ב: בדרך דומה כתב בספר עולמו של אבא (עמוד קנח) וז"ל כן היה (הגאון בעל שו"ת בית שערים) מפרש את הגמרא "מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור" (פסחים מ"ט, ב) ויש לדקדק למה צריך לתת לו? וי"ל כי עם הארץ תמיד מפחד לנשוק ברב המקום מהחשש, שאולי הוא בור ולא ת"ח, ובדבר זה הוא עצמו אינו מסוגל להכריע, לכן הוא אומר "מי יתן לי ת"ח" (ועיין גם בעמוד תעז). ובספר נחלי דבש (דף יז) הביא בשם הגאון הקדוש רבי יהושע הורוויץ זצ"ל מדויקוב על מה דאיתא בגמ' (שבת קיט, ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל עון שנאת חנם,

והקשו בתוספות שם, דבמקום אחר איתא דלא חרבה ירושלים אלא בשביל שביוז בה תלמידי חכמים. ואמר בדרך צחות, דהני שני המימרות דבר אחד הוא, והיינו דבזה שביוז תלמידי חכמים היה זה הרבה פעמים באמת רק שנאת חנם, מפני שהמתבזים לא היו בסוג תלמידי חכמים, וביוז אותם על חנם.

דיבור ואמירה זקיני מצ'צ'וביץ אמר בשם הגאון ר' ברוך פרענקל ז"ל לפרש את הפסוק (תהלים קיט, קסב) "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". דהנה רבינו בחיי כותב, כי כל מקום שכתוב בתורה - "דבר" אל בני ישראל, הכוונה על תורה שבכתב, והיכי דכתיב "אמור" אל בני ישראל, הכוונה על תורה שבעל פה. ולכן כתוב תמיד "וידבר ה' אל משה לאמר" דהיינו דיבור ואמירה, שבכל מצוה ישנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה. והנה דוד היה פסול למלכות עפ"י תורה שבכתב, כי בא מרות המואביה, וכתיב (עי' דברים כג, ד) עמוני ומואבי לא יבוא בקהל ה', רק עפ"י תורה שבעל פה היה כשר, לפי שחז"ל דרשו (יבמות עו, ב) עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. וזה שאמר דוד המלך ע"ה: "ומדברך" - מתורה שבכתב "פחד לבני" שעל פיה פסול אני לבוא בקהל, אולם "שש אנכי על אמרתך" - היא תורה שבעל פה "כמוצא שלל רב", כי עפ"י תורה שבעל פה כשר אני לבוא בקהל ה'.

ע"פ הגהות משי"ב: אולם צ"ע מרש"י במגילה (כא, ב) שכתב וז"ל, "וידבר ה' אל משה לאמר", אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום, עכ"ל. ולפי דברי הברוך טעם לומדים ממנו דבר חשוב עד מאד - שבכל מצוה יש חלק של תורה שבכתב וחלק של תורה שבעל פה. וצ"ע.

אודות הדיון בגליונות האחרונים על מנהג ליטא בהדלקת נרות חנוכה, מהראוי להעתיק דברי הערוך השולחן (סימן תרעא סעיף ט) שכידוע העמיד רבים ממנהגי ליטא, וז"ל: והנה עתה בזמנינו חזר המנהג כדברי התוס' שהרי הרמב"ם כתב להדליק (כמנהג) [כמנין] אנשי הבית בין אנשים בין נשים וכו' עכ"ל, ובוודאי כן הוא שהרי הנשים חייבות בנר חנוכה כאנשים, ומימינו לא שמענו זה, ואפילו כשיש כמה בנים גדולים יוצאים בהדלקת אביהם, ואפילו יש עוד אנשים, ולפרקים יש מי שמברך ומדליק בפני עצמו. ונ"ל גם בזה יש טעם, דאנחנו הורגלנו להדליק על פתח החדר הגדול שרוב הנכנסים והיוצאים הולכין דרך שם, א"כ הדר הוא ליה כבזמן הש"ס שכולן צריכין להיות במקום אחד ולא הוי הכי. אך יותר נראה כיון דיוצאין בין כך ובין כך אין חוששין לזה, ויכולין לעשות כמה שירצו, ודיינו להיות מהדרין מן המהדרין אף אם לא נהיה כמהדרין מ"מ ידי המצוה יצא [כנלע"ד]. עכ"ל.

איו"ב פולסוף

דעת רבותינו על חכמת הפילוסופיה

לגבי הדיון האחרון על היחס לחכמת הפילוסופיה, ברצוני לציין שני מקורות:

א. בכתר ראש (אות סא) כתוב בשם הגר"א ז"ל: "אמר רבינו שממקום שמתים הפילוסופיא משם ולמעלה מתחיל חכמת הקבלה".

ב. בקובץ אגרות חזון איש (ח"ב אגרת קעב) הובא, שבשולי ספר תולדות הגר"א נכתב "הפילוסופיה, אשר עד אשר צירף אותה קנט, לא היתה באמת כי אם עמל פה", והחזון איש רשם על תיבת "עד" - "ועד בכלל".

בברכה, ד"ר צבי סרצ'אק

איסור הכנה בהכנסת מאכל למקרר או למקפיא

לגבי השאלה שדן בה הרב שרגא קאלוס שליט"א (גליון ויחי) האם מותר להניח בשר במקפיא בשבת לצורך מוצאי שבת - לא ברור מדברי המחבר שליט"א האם מדובר במקפיא או במקרר (שכתב: "והנה אם עומד לאכול חלק מהבשר עוד בשבת" ומדוע יניח אוכל במקפיא אם הוא מתכוון לאכול ממנו עוד בשבת ז' / אז נראה מצד אחד שמדובר על מקרר). אם מדובר במקפיא, מובן מדוע יש כאן שאלה של הכנה. אך אם מדובר במקרר, מדוע יש כאן שאלה של הכנה? כאשר אדם מסיים לאכול, הוא מניח את שאריות האוכל במקרר, כי זה המקום שבו מניחים שאריות אוכל. ופשוט שאין זה לצורך הכנה לסעודה הבאה, אלא משום שכך מסדרים את המטבח. ועיין בשש"כ (מהד"ח כח:פט).

יצחק חיים, וולפאיי

[הערת המערכת: הרב קאלוס עוסק במקפיא ולא במקרר. בגליון עלים הובא רק חלק מהשיעור מוקצו מקום, ובשיעור השלם אכן הוזכרה הסברה שלהחזיר דבר למקומו אינו הכנה, עיין שם.]

מנהג בית בריסק בדין נשים בנר חנוכה

בגליון יוגש הביא ידידי הרה"ג ר' יצחק רייז שליט"א בשם הגר"ד סולובייצ'יק [בן הגר"מ ונכד הגר"ח] שמן הנכון שנשים נשואות ידליקו בעצמן, והערתי עליו כפי ששמעתי מבית בריסק לא נהגו נשים נשואות מדליקות נר חנוכה בעצמן. אציין ששוב הראה לי ידידי הרב ישראל וורנר שליט"א מקורות נאמנים שבוולוז'ין נהגו נשים הדליקו - כך כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (ספר לגיונו של מלך עמ' קפז), וכן נהג הגר"א ז"ל מלצר שהיה מתלמידי וולוז'ין. ואולי בביתו של הגר"מ הלוי שעדיין זכה ללמוד בוולוז'ין המשיכו מנהג וולוז'ין, ואילו בביתו של הגר"ז שלא למד בוולוז'ין, כי כבר בצעירותו עבר הגר"ח לכהן בבריסק, נהגו בצורה אחרת, וצ"ע בכל זה.

בנוגע למה שדנו על מעלת יופי אצל אנשים, אציין למאמר הכתוב "מלך ביפיו תחזינה עיניך" (ישעיהו לג, ז), ומכאן למדו חז"ל (סנהדרין כב, ב; תענית יז, א) שמלך מסתפר בכל יום, וגם כהן גדול צריך להסתפר כל שבוע לפני כניסת המשמר החדש, והטעם מבואר כדי שיפגשו אותו ביפיו, עיין סנהדרין ובפירוש רש"י שם.

ובענין נעליים מיוחדים לשבת, אציין לדברי הצפנת פענח עה"ת (פרשת עקב) שכתב וז"ל, והא דנקט [קרא] 'נעלך' לשון יחיד, לגלות לנו דין המובאר בירושלמי (שבת פרק ו הלכה ב) דאין דרכן לעשות נעליים לשבת בפ"ע ולחול בפנ"ע, ולכן נקט בזה הלשון, עכ"ל.

כ"ל מתיין מתיאן אויט

הגר"מ סאלאוויצ'יק זצ"ל (השני מימין)

קינוח והדחה בין חלב לבשר

נהנתי ממה שכתב הרב משה ברוך קופמאן שליט"א (גליון ויחי) על הלכות אכילת בשר אחר חלב. אמנם יש להעיר דבשו"ע (יו"ד סימן פט סעיף ב) מבואר דבעינן גם קינוח וגם הדחה, ואילו מדברי הרב קופמאן נראה שצריך רק אחד משיניהם, או קינוח או הדחה. וגם מה שכתב שיש אומרים דאחר המתנה של חצי שעה שוב לא בעינן קינוח והדחה, כנראה זו שיטת הש"ך (שם ס"ק ז), אמנם שם רק מבואר דאם המתין שעה שלימה - כפי המנהג דהובא ברמ"א - שוב לא בעינן קינוח והדחה, ולא נזכר חצי שעה.

חיים בלוז

Kinuach and Hadachah after Milk

In Alim Parshas Vayechi, Rabbi Kaufman's article "Kiddush and Coffee" mentioned that some hold that after drinking coffee with milk one need not wipe and rinse the mouth (קינוח והדחה) if he already waited 30 minutes.

To clarify a common misconception: Wiping and rinsing the mouth (with food and a drink) after milk before eating meat is a halachah, required by the Gemara and the Poskim; while waiting 30 minutes between milk and meat is a minhag to be based on the Zohar.

Some assume that by waiting 30 minutes one absolves himself of the requirement of wiping and rinsing the mouth. However, the Shach clearly says that only after a full hour may one be lenient.

Avraham Greenberg

Shabbos Shoes

In regard to the informative article based on the shiur of Rabbi Aryeh Leibowitz:

On the passuk לא בלתה מעליך בצקה (Devarim 8:4), Maharal says in Gur Aryeh that although both the clothing and the shoes of Bnei Yisroel were maintained miraculously in the Midbar, they are mentioned separately, as the two served different functions; clothing is a declaration of honor and prestige, while shoes are merely to protect the feet.

Rav Yehoshua Hartman, in his notes to Gur Aryeh, comments that this concurs with the simple reading of the Yerushalmi that Rav Leibowitz quotes - that it is not common to have two pairs of shoes, one for weekdays and one for Shabbos. Rav Hartman also cites a maamar from Sefer Zikaron of the Pachad Yitzchok (p. 105), in which Rav Hutner testifies that "we have never heard of anyone having [special] Shabbos shoes," implying that that was never a minhag. He goes on to explain that on Shabbos we accentuate only the qualities of man that are unique as compared to the animal kingdom, specifically here, our ability to walk upright. As this uniqueness is manifest only above the feet, the feet are not applicable to the declaration of kavod Shabbos.

Baruch Schwartz